

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОМУ
ПРОСТОРІ ВИШУ

Збірник наукових праць за матеріалами
Всеукраїнського науково-практичного
семінару (19 травня 2017 року)

Сич В. М.	до роботи з розвитку дитячої обдарованості Зміст та психологічні особливості мотивації навчання майбутніх фахівців в умовах впливу структурних елементів соціокультурного середовища	46 48
Співак Л. М.	Застосування особистісно-орієнтованих технологій у процесі навчання акмеології як чинник розвитку особистості майбутніх психологів	50
Столяренко О. Б.	Інноваційна діяльність як чинник розвитку професійної «Я-концепції» педагогів	51
Столярчук О.А.	Рефлексія студентами значущості чинників їх професійного становлення	53
Толков О.С.	Особистісний компонент психологічної готовності майбутніх учителів до професійної діяльності	56
Франчук Т. Й.	Забезпечення інтеграції освітньої та наукової діяльності в рамках цілісного простору ВНЗ	58
Чайковська О. М.	Психологічні особливості комунікативної компетентності майбутніх педагогів	61
Чопик С.В.	Вплив рівня домагань вчителя початкових класів на особистісний розвиток молодших школярів	63
Відомості про авторів		66

ВПЛИВ РІВНЯ ДОМАГАНЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження із коротким теоретико-методологічним обґрунтуванням проблеми. Важливим завданням сучасної школи є виховання самостійної, впевненої особистості, здатної здійснювати свідомий вибір і нести за нього відповідальність, активної у реалізації своїх починань та соціальному житті. Розвиток цих якостей невіддільно пов'язаний з наявністю у людини адекватно високої самооцінки та рівня домагань, мотивації на досягнення успіху, рефлексивності, як вміння критично оцінювати результати своєї діяльності тощо. Молодший шкільний вік – період якісних змін в особистісному розвитку дитини. Саме в період молодшого шкільного віку закладаються основи для формування у дитини названих вище якостей. Особлива роль у цьому процесі належить вчителю: якщо педагог сам наділений необхідними якостями, він зможе сприяти їх розвитку у дітей. Однією з важливих психологічних характеристик вчителя початкової школи, ми вважаємо, повинен бути адекватно високий рівень домагань.

Проблема рівня домагань особистості досить плідно вивчалася у зарубіжній (Т. Дембо, К. Левін, Дж. Френк, Х. Хекхаузен, Ф. Хоппе, М. Юкнат) та вітчизняній (Л. Бороздіна, Л. Відінська, В. Гербачевський, О. Зінько, О. Серебрякова) психології. Серед сучасних українських дослідників рівня домагань варто відзначити Л. Колесник, С. Лісову, Л. Лепіхову, Г. Меднікову, В. Тимошенко.

Метою нашого дослідження є теоретично проаналізувати вплив рівня домагань вчителя початкової школи на особистісний розвиток молодших школярів.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Домагання виражають ставлення людини до світу, до людей і, головне, до життя на основі того чи іншого ставлення до себе. Домагання є узагальненим уявленням про себе, про те, на що претендує, сподівається, чого очікує людина від життя, те, що вона хоче і вважає, що гідна отримати [1].

Варто зазначити, що під рівнем домагань ми розуміємо особистісне утворення, яке відображає прагнення людини виконати завдання такого рівня складності, на який вона вважає себе здатною і досягти таких результатів, які будуть її влаштовувати.

Теоретичний аналіз цього поняття дозволив нам виділити наступні його критерії:

- здатність ставити мету, адекватну своїм можливостям;
- вміння враховувати попередні результати діяльності при постанові нових завдань;

– здатність йти на «розумний ризик» (готовність докладати максимально можливих зусиль для реалізації запланованого).

Визначальною для нашого дослідження є думка Р. Бернса [2] про те, що люди самі творять свої домагання і пов'язують їх із певними рисами особистісного розвитку, а також твердження К. Левіна [3] стосовно того, що домагання — це одне із найважливіших утворень особистості, що обумовлює її активність, детермінує афективні процеси, має здатність визначати поведінку людини, формувати риси її характеру.

Враховуючи сказане вище, проаналізуємо, яким чином рівень домагань вчителя може позначатися на особистісному розвитку молодших школярів. Візьмемо за основу класифікацію рівня домагань за критерієм висоти та адекватності.

Вчитель з низьким рівнем домагань ставить незначні труднощі як перед собою, так і перед учнями. Він дуже чутливий до оцінки оточуючих, переважає мотивація уникнення невдач. Тому вибір легких завдань зумовлений можливістю досягти гарантованого успіху. Такий вчитель задоволений наявним рівнем власних знань, не прагне до саморозвитку, самовдосконалення. Його самооцінка часто залежить від того, як до нього ставляться учні, батьки та інші вчителі, чи подобається він їм. Невдачі та конфлікти сприймаються ним дуже болісно, він у всьому звинувачує себе. Такий вчитель малоініціативний, невпевнений в собі, рідко йде на ризик, «стандартний» у спілкуванні з учнями і проведенні уроків.

Враховуючи такі його психологічні особливості та манеру спілкування, є ризик, що учні виростуть байдужими, невпевненими, безініціативними, готовими задовольнитися малим, не прагнути до кращого. Оскільки вчитель із заниженим рівнем домагань не ставить перед учнями високих вимог, це може позначитися і на їх навчальній мотивації, адже вони знають, що роботи особливо нічого не потрібно, а оцінка буде хороша.

Вчитель із високим рівнем домагань ставить відповідні вимоги як до себе, так і до учнів. Він активний, ініціативний, постійно придумує щось нове. Такий вчитель не захоплюється легкими і стандартними завданнями, а ставить перед учнями складні, часто творчого, пошукового характеру. У нього завищені критерії оцінювання. Він впевнений в своїй професійній майстерності і прагне щоб так вважали й інші. Неадекватно завищені вимоги зі сторони педагога можуть провокувати критику, непокору учнів, а також конфлікти з дітьми та батьками.

Якщо у вчителя неадекватно завищений рівень домагань, надмірно високі критерії оцінювання, це також може чинити негативний вплив на особистісний розвиток учнів, адже у молодшому шкільному віці ставлення вчителя, його оцінка є визначальною і сприймається дитиною як оцінка її особистості. Якщо педагог не хвалить дітей за докладені зусилля, а лише сварить, зовсім не підтримує і не заохочує — це може сприяти розвитку

зниження їх навчальної мотивації.

Вчитель з адекватним рівнем домагань добре знає себе, свої можливості, свої сильні та слабкі сторони. Він ставить адекватні вимоги до себе і до учнів. При спілкуванні з ними намагається вислухати, зрозуміти. При постановці завдань враховує їхні можливості, надає підтримку, вселяє віру у їх здатність впоратися з цими завданнями. У випадку невдач аналізує з учнями їх причину та намічає шляхи розвитку необхідних знань, вмінь. Такий вчитель відкритий до спілкування. Він цікавиться життям дітей, їх захопленнями, намагається зрозуміти кожную дитину. У випадку, коли діти не можуть справитися з завданнями, протестують, чи не слухають його, вчитель намагається проаналізувати ситуацію і знайти причину. У нього діти не бояться відповідати, вони розкуті, впевнені, самостійні, готові до нестандартних завдань та тривалого пошуку відповіді на запитання, не бояться помилитися.

Висновки з описом практичного використання отриманих результатів. Отже, як бачимо, для розвитку гармонійної особистості молодшого школяра, важливо, щоб вчитель початкової школи був не лише професійно освіченою людиною, а й володів необхідними психологічними якостями, зокрема, такими як адекватний рівень домагань. Практичне використання отриманих результатів вбачаємо у врахуванні необхідності психологічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи під час навчання у виші, що передбачає розвиток навичок самопізнання, оптимізації самооцінки та рівня домагань. Це може бути реалізовано шляхом участі у відповідних тренінгових програмах, терапевтичних групах та індивідуальній психологічній роботі.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. — М. : Мысль, 1991. — 300 с.
2. Бернс Р. Что такое Я-концепция / Р. Бернс // Психология личности. Тексты / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузырея. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 1982. — С. 333–392.
3. Левин К. Динамическая психология: избранные труды/ К. Левин; под. общ. ред. Д. А. Леонтьева, Е. Ю. Патяевой. — М. : Смысл, 2001. — 572 с.